

قاسم صافی

در پیرامون ایام فراغ

به مناسبت انتشار کتاب «کتابشناسی اوقات فراغت»

با توجه به آرزوها و تمنیات دانشجویان و جوانان درگذران اوقات فراغتشان، اهمیت این مسأله محرز می‌گردد که مسأله گذران اوقات فراغت از مسائلی مهم اجتماعی در قرن حاضر است. شک نیست که دامنه آرزوهای جوانان با گسترش و وسعت بسیاری که دارد مسأله حادی را در شرایط موجود جامعه برای آنان به وجود آورده است. به همین دلیل بررسی کیفیت فعالیت‌های مورد آرزوی جوانان و دانشجویان در اوقات فراغت (دلپذیرترین اوقات آدمی و بارورترین و شوق‌انگیزترین ساعات عمر انسانی و برای عده‌ای مفسده‌انگیزترین اوقات) امری ضروری و مفید است که می‌تواند بینشی بر مسائل جوانان و گامی مهم در راه رفع این مسائل باشد و ایجاب می‌کند که با انجام تحقیقی مستقل و مستوفی در این زمینه، فضای فراغت آنان سنجیده شود و چگونگی کاربرد آن مشخص گردد و سرانجام نتایج آماری آن بتواند راهنمای نیکویی برای قضاوت باشد، نیز در اجرای این هدف، بسیاری از هدفهای دیگر مشخص یابد از آن جمله: ارزشیابی سازمان‌هایی که احیاناً به نام جوان و برای جوان و سایر طبقات سنی پدید آمده‌اند و اینکه این سازمانها تا چه حد در فضای وسیع اوقات فراغت جوانان جای می‌گیرند و تا چه میزان جوانان را جاذب و جالب‌اند. همچنین از خلال بررسی‌ها، نوع فعالیت زمان فراغت و مقدار زمانی که بدان اختصاص می‌یابد سنجیده شود و از این طریق، تصویری از زندگی غیر موظف جوان و دانشجو تا آنجا که ممکن است مشخص گردد.

یکی از اولین و دقیق‌ترین تجربیات در این باره در گذشته در خلال فعالیت مستمر مجله دانشکده^۱ و در موقعیت‌سیاسی و شرایط اجتماعی مقتضای زمان خود، انجام پذیرفت^۲ و امروز

۱- در سال ۱۳۵۴، مجله کهن «دانشکده» که به همت مرحوم ملک‌الشعراى بهار و با همکاری افرادی از فاضلترین فرزندان این سرزمین بوم منتشر می‌شد، مجدداً احیا گردید و به مقتضای علم و فرهنگ زمان زیر عنوان «نشریه مرکزی دانشگاه تهران»، طبع و نشر یافت. مجلدات متعدد این نشریه از غنای بسیار قابل توجه و مطالب ارزشمند برخوردار است.

۲- تحقیقی در زمینه کاربرد زمان فراغت دانشجویان دانشگاه تهران. قاسم صافی. اسور فرهنگی دانشگاه، ۱۳۵۴. این تحقیق به روش پرسشنامه و مصاحبه و براساس نمونه‌گیری علمی و استخراج آمار و ارقام صورت گرفته است.

که بخصوص نظام اسلامی بر جامعه ایران برقرار است اقتضا می‌کند که به این مهم در رأس تحقیقات اجتماعی توجه بایسته شده، در جستجوی گشایش چشم اندازهایی تازه در زندگی جوان برآیند، الفباهای تازه‌ای به زبان وی بنهند، به خلاق ساختن زمان فراغت و یابتر، آموزش در ضمن گذران فراغت او پردازند و او را آماده سازند تا از سواهب تازه‌ای برخوردار شود و یا آنکه دست کم لذات تازه‌ای احساس نماید.

و توصیه می‌گردد، اکنون که فراغتی حاصل آمده و به امر جوانان و اوقات فراغت آنان توجهی سبذول می‌گردد باید از مرحله سخن پا به مرحله عمل بگذاریم و همه اوقات خود را در طرح و بسط مسائل بگذرانیم. از همین رو، نقاشی، گراور و به طور کلی هنرهای تجسمی و نمایشی (مجسمه‌سازی، گرافیک، موسیقی، تئاتر، سینما) فعالیت‌های ورزشی، بهره‌گیری از مساجد، انجمن‌ها باشگاه‌ها، اردوها، معاشرت‌ها، سیروسفرها، کتابخانه‌ها و برنامه‌های رادیو و تلویزیون و سندرجات مطبوعات و نیز استماع سخنرانی‌ها و مطالعه آثار بزرگان در فراغت و احساس لذت از آن می‌تواند در این هدف‌ها جای‌گیرد به امید آنکه خلاقیت، پیشرفت و سازندگی، درک اندیشه‌های بزرگ هنری، در فضای وسیع فراغت صاحبان فردای جامعه هرچه بیشتر رسوخ کند.

اگر دنیای صنعتی به سوی «تمدن فراغت» پیش می‌رود، چگونه می‌توان از این زمان استفاده‌ای عمواره بهتر کرد؟ و آیا ظرفیت‌کردن اندیشه‌ها، آگاه ساختن آنان در نهایت به کاربرد بهتری از زمان فراغت منتهی نخواهد شد؟

تقریباً همه جامعه شناسان معتقدند که در صورت فقدان برنامه‌ریزی و آماده‌سازی انسانها، فضای وسیع فراغت، دشمن شماره یک انسانهای فردا خواهد بود و این امر در مورد جوانان ابعادی دهشتناک به خود می‌گیرد. جوان با نیروی اضافی و تمایل به فعالیت نمی‌تواند خلأ زمانی را تحمل نماید و بالنتیجه، تمامی جهات آسیبی رفتار وی از آن منشأ می‌گیرد.

اکنون در کلام نویسندگان یا مسوولان و جسته و گریخته در رسانه‌های جمعی، مطالبی درباره فراغت مطرح می‌شود که بیشتر جنبه انشایی و تذکرات خردمندانه و عواقب نگردارد

۱- کتابخانه از مهمترین مراکز خدماتی در رابطه با اوقات فراغت جوانان است که قدرت قابل توجهی در تنظیم جهت‌گیری فکری و هدایت و ارشاد آنان داراست. متأسفانه این مرکز مهم فرهنگی چنانچه شایسته آنست در اوقات فراغت جوانان ارج خود را بازیافته است. شاید دلیل آن کم توجهی مسوولین فرهنگی به کیفیت اداره کتابخانه‌ها و ایجاد محیط مطلوب و آماده کردن وسایل و ابزار لازم و جاذبه تحقیق و مطالعه برای آنان است. مسوولین در صورت توجه کافی به کتابخانه می‌توانند هرگونه برنامه‌ریزی ممکن را در جهت تعیین اهداف تحقیقی و فرهنگی به وسیله آن به جوان ارائه دهند و مطلوبترین نتایج را از آن حاصل کنند.

ولی آنچه که در این نوشته‌ها و گفته‌ها، احیاناً مورد غفلت قرار گرفته است توجه به انجام تحقیقی عینی و عملی است که نتایج آماری آن در دوره اسلامی بتواند راهنمای نیکویی برای قضاوت باشد و بتواند هرچه بیشتر و بهتر، اندیشه‌ها و خواست‌های جوانان و دانشجویان را مطرح سازد و آینه روشنی از افکار و اعتقادات آنان و واکنش‌های روانی آنها نسبت به کارشان باشد. اگر با پرداختن به این تحقیق و باقید کاربرد اصول و روش علمی و اندازه‌گیری با رقم و عدد، نمودهایی را آشکار و صادقانه و صریح به دست آوریم در آن صورت می‌توانیم امیدوارگردیم که در زمینه اوقات فراغت جوانان، از طریق برنامه‌ریزی‌هایی که احیاناً بر مبنای تحقیقات انجام شده صورت خواهد گرفت، کاری مثبت انجام داده‌ایم و مسلماً در برنامه‌ریزی‌های اجتماعی مورد توجه و استناد مسوولان قرار خواهد گرفت و طبعاً موردی بسیار مثبت و سازنده برای تحرك هرچه بیشتر نسل جوان در اجرای پرورش استعدادهای درونی و تربیت جسم و روح آنان و سیاست‌های مملکتی خواهد بود و بسیاری از اولویت‌ها را که متضمن توصیه‌هایی درباره صرف اعتبارات فرهنگی برنامه پنجساله است نمایان خواهد ساخت.

پوشیده نیست که بهره‌وری از اوقات فراغت، یکی از مشکلات پایه‌ای جوانان را تشکیل می‌دهد و این مورد می‌تواند تا حد زیادی به عنوان امری پایه‌ای، که خود از بسیاری جهات حائز اهمیت است دیگر امور مربوط به فراغت جوانان را تحت تأثیر قرار دهد. زیرا که این امر خود موجب تنش‌های فراوانی برای جوانان در زمینه انتخاب شیوه‌ای به منظور پرکردن گذران فراغت می‌گردد و ایشان را در این مورد دچار اضطراب‌ها و نگرانی‌های بسیاری می‌دارد که در واپسین لحظات، غالباً منتج به عدم تعادل روحی می‌شود.

نظر به همین اهمیت است که تحقیق و تفحص علمی در این زمینه و تهیه آمار مربوط به آن و به دست دادن کارنامه‌ای از این نوع فعالیت در نوع خود در کشور ما اهمیت خواهد داشت. بررسی و تجزیه و تحلیل نظرات شنوندگان رادیو، و بینندگان تلویزیون، و تماشاگران سینما و تأثیر و استفاده‌کنندگان از کتابخانه‌ها و فعالیتهای هنری و ورزشی، بررسی زمینه‌فکری و گذران اوقات فراغت جوانان در شهرها و روستاها، سنجش ذوق و سلیقه جوانان با سواد درباره مجله‌ها و کتابها و برنامه‌های رسانه‌های گروهی و وسایل ارتباط جمعی و مراکز تفریحی و ورزشی و هنری و آموزشی، و بالاخره اهمیت شناخت عقاید و تلقیات جوانان در بررسی مسائل آنان و نهایتاً ارائه برنامه‌های هدایت شده، نتایج سودمندی برای صرف‌درست‌تر و بارورتر اوقات فراغت جوانان خواهد داشت که در عین حال می‌تواند در دور کردن جامعه از خطر انواع فسادها، جنایت‌ها و هرزروی‌ها بسیار مؤثر و کارساز باشد. و بخصوص راهگشایی برای مسوولان باشد که در پی اینچنین دست‌آوردهای مفید، فضاها و محیط‌های مناسب فرهنگی ایجاد کنند و با اجرای سیاست‌های سنجیده و حساب شده تر اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی، و ایجاد تسهیلات و خدمات بیشتر، اوقات

فراغت جوانان را به باروری و زایایی نزدیک گردانند.

بدین ترتیب بررسی گذران اوقات فراغت بخصوص فراغت جوانان و آگاهی کامل از مشکلات و خواسته‌های آنان به طریق علمی و به‌منظور ایجاد تسهیلات و تأمین خواسته‌های آنان، موردی آشکار و کاملاً آشنا می‌آید. لازمه انجام چنین تحقیقی که میدانی بس وسیع دارد در درجه نخست آگاهی از تحقیقات و نوشته‌ها و بیاناتی است که تاکنون در این باب انجام شده است. وصول به این مقصود استفاده از کتابشناسی این موضوع است که خوشبختانه شاهد انتشار آن توسط دفتر پژوهش‌های فرهنگی هستیم.

با توجه به اهمیت اوقات و ساعات که با زندگی پرشتاب امروز، استفاده درست از آن ضرورتی غیر قابل انکار دارد، انتشار نشریات کتابشناسی و فهرست از ضرورت‌های کار تحقیقی و محیط‌های آموزشی و فرهنگی است و موجب صرفه جویی در وقت و انرژی جوانان در زمینه‌های تحقیق و مطالعه می‌گردد.

کتابشناسی اوقات فراغت که برای نخستین بار به صورت یک اثر مستقل نشر یافته حاوی معرفی مشخصات آثاری در زمینه فراغت است. این کتاب به همت خانم نوشین عرفانی و تلاش سفید آقاییان عبدالحسین آذرنگ و محمد حسن خوشنویس توسط دفتر پژوهش‌های فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در مهرماه ۱۳۶۸ - با قطع رقعی در ۱۲ صفحه - به زیور طبع آرایش یافته و دست اندرکاران تألیف و نشر آن، زمینه آشنایی طالبان تحقیق و تفحص روی این موضوع را فراهم کرده و دسترسی به منابع تحقیق را برای علاقه‌مندان سریعتر و سهل الوصول ساخته‌اند.

تهیه فهرست اینگونه آثار تحقیقی، نیاز به جستجو و بررسی وسیع در همه انتشارات و مطبوعات کشور دارد و به هر حال فعالیتی که در زمینه گردآوری مشخصات آثار مربوط به گذران فراغت و چاپ و فهرست آنها و همچنین آشناساختن مردم با این آثار صورت گرفته بالنسبه قابل توجه است و کوشش مؤلف ارجمند آن در حد امکان و استطاعت قابل تقدیر است. اما آنچه باید انجام گیرد به مراتب وسیعتر از آنست که اکنون ملاحظه می‌شود. نگاهی از سر دقت و تأمل به آنچه در این کتاب آمده است البته راه آینده را بهتر روشن خواهد کرد و بخصوص با توجه به اهمیت مسأله، نخستین گام برداشته شده است و زمینه کار و پژوهش و مطالعه اساسی در این گونه مسائل آماده شده است و باید امیدوار بود که در تجدید چاپ، از غنای بیشتری برخوردار شود.

زمینه اوقات فراغت به دلیل وسعت و گسترش موضوع و اهمیت آن؛ تلاش و تحقیق

فراوانی را می‌طلبد و در منابع فرهنگی و تحقیقاتی کتابخانه‌های مانیز بحث ... المرهایی به مراتب فراگیر و مفید، به این موضوع پرداخته شده است. توصیه به جوانان اینست که یکی از اشتغالات اوقات فراغت خویش را به عنوان زمینه‌ای بسیار شمرتم، بررسی و تحقیق در زمینه اوقات فراغت

قرار دهند و علاوه بر استناد به منابع جدید و فعالیت‌های انجام گرفته در زمینه‌های بکر و بسیار ضروری که در این مورد در پیش رو دارند، توجه داشته باشند که منابع کهن ما نیز ارشادات مفیدی در این رابطه دارا هستند و به دلیل حساسیت اوقات فراغت در نسل جوان، صاحب نظران بسیاری در خلال طرح مسائل اجتماعی خویش به آن پرداخته‌اند و تلاش در زمینه دسترسی و جمع‌آوری آنها از خلال کتابها و نشریات، ذخیره‌ای مثبت را فراهم خواهد ساخت و به عنوان مرجع و منبعی که مسوولین را در مرحله عمل یاری کند مطرح خواهد بود.

کتاب مورد مطالعه از تدوین درخور و چاپ مناسب برخوردار است. خواننده علاوه بر آشنایی با موضوعات فراغت و کتابشناسی کتابها با نام آثار و فراهم آوردن گان آن آنا آشنا می‌شود. در این جلد نام و مشخصات ۱۲ کتاب^۱ و ۷۳ مقاله آمده است. مشخصات هر کتاب و مقاله به این شرح درج شده است: نام نویسنده نام کتاب یا نام مقاله - ترجمه و تألیف - جای انتشار - سال انتشار - مؤسسه نشر - نوبت چاپ - تعداد صفحه .

شیوه تقسیم بندی در این کتاب به این شرح است: پنج موضوع اصلی که به تعدادی موضوع فرعی تقسیم شده است و کتابنامه و مقاله‌نامه (شامل کتابها و مقاله‌ها و گزارش‌ها و پللی کپی‌های درسی و پایان‌نامه‌ها) در یکجا و به صورت فهرست فرهنگی، ترتیب یافته است. موضوعات اصلی عبارتند از: مطالب کلی و عمومی، چگونگی گذران اوقات فراغت در ایران، تعطیلات و گذران فراغت، فضا و مکان برای گذران فراغت، انواع گذرانها.

ضمناً در انتهای کتاب، فهرست نام کسان، فهرست نام کتابها^۲، فهرست موضوعی، فهرست منابع و مأخذ منعکس شده است. یابنده می‌تواند با استفاده از فهرست‌های یاد شده که ارجاع به شماره مدخل دارند به مشخصات منبع مورد نظرش دسترسی پیدا کند.

مؤلف محترم، تألیف خود را با آوردن مقدمه بر آن مفیدتر ساخته است. در مقدمه مبسوط و سودمندی که بر کتابشناسی مذکور نگاشته شده است ابعاد مختلف اوقات فراغت مورد بررسی قرار گرفته و پیشنهادهای سازنده‌ای مطرح شده است. بسیار مفید خواهد بود که تهیه مدارک کتابشناسی بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد و پیشنهاد سازنده محققین و فراهم‌آوردن گان آن، مسوولین را در مرحله عمل راهنما و مددکار باشند. همچنین نظر مؤلفین محترم کتابشناسی را

۱- اگر تعداد کتابهای انتشار یافته در زمینه اوقات فراغت برابر آمار فوق باشد جای تأسف است که در دوره گذشته و در دهسال اخیر بابتی توجهی به این موضوع به جای خود خسارت غیر قابل جبرانی حاصل آمده است.

۲- فهرست نام کتابها در صفحه ۱۳ دقیق نیست. برای مثال صفحه ۲۶، ردیف ۱۲

و صفحه ۱۱۳ مقابله شود.

معطوف می‌دارد که همچون کتاب حاضر، تألیف خود را با مقدسه و توضیحات کافی آراسته سازند تا اهل مراجعه و تحقیق ضمن آشنایی با نظرات و مراحل مختلف زحمات آنان، با فراگیری ذهنیت مؤلف به آسانی به اهداف کار مورد نظر دسترسی یابند.

چند نکته دیگر در این کتاب قابل طرح است که به اجمال به ذکر آن پرداخته می‌شود:

۱- عنوانی که برای این کتاب انتخاب شده و تعطیلات نوروزی و تابستانی و جز آن، اوقات فراغت تعیین شده است تنها متناسب با کسانی است که متعبد به حضور در کلاس هستند چه آموزش دهندگان و یا آموزش گیرندگان باشند و چنین کسانی برای تحقیقات و کارهای غیر کلاسی جز در ایام تعطیل وقت دیگری ندارند و بنابراین چنین عنوانی شامل بازنشستگان و افراد دیگری که بخواهند چنین کارهایی انجام بدهند نمی‌شود، اما در هر صورت مآخذ و منابعی که در این کتاب ارائه داده شده برای بسیاری از محققان قابل استفاده و سودمند است. تفاوتی هم که میان فراغت وقت و وقت بیکارگذاشته شده بسیار مهم و به جا و درست است.

۲- آنچه در مقدسه کتاب نوشته شده که پیش از عصر جدید کارهای مردم تحت قاعده منظمی نبود، و هیچ وقتی برای کارهای شخصی خود نداشتند و در عصر جدید کارها را به نظم در آوردند، این مطالب بیشتر به زندگی در کشورهای غربی بازمی‌گردد که رغبت مردم بیشتر به راحت طلبی و خوشگذرانی است و چون هر کسی برای تهیه وسایل زندگی و خوشگذرانی ناگزیر از این است که کاری متناسب با دلخواهش انتخاب کند و هزینه زندگی را فراهم نماید، به ناچار ساعات معینی از شبانه روز خود را به زحمت کشی تن می‌دهد، و در ضمن انتظار تعطیلاتی را می‌کشد که بیکار باشد و به کامجویی و دلخواه خود پردازد.

اما آشنا نبودن مردم ایران با اوقات فراغت پیش از عصر جدید برای این بود که نه وقت بیکار و نه وقت فراغت داشتند. زیرا همه ساعات شبانه روزی آنان پر بود و با کمال میل و رغبت هر ساعت معینی را به انجام دادن کاری اختصاص داده بودند:

۱- ساعات‌های معینی را کسب درآمد برای هزینه زندگی اختصاص می‌دادند.

۲- ساعات‌های معین دیگری را برای انجام دادن وظایف دینی تعیین کرده بودند.

۳- قسمتی از ساعات را برای خواب و استراحت می‌گذاشتند.

۴- ساعات معینی را برای دید و بازدید و آمد و رفت با خویشان و آشنایان تعیین

می‌کردند.

۵- روزهای معینی را هم به کوه و صحراگردی و ورزش و اینگونه کارها می پرداختند. اما هیچ یک از این کارها برای هوس رانی و کاسجویی نبود، بلکه اگر با دیگران آمد و شد می کردند برای آگاه شدن از مشکلات آنان و مشکل گشائی کارهای آنان بود و کمک رساندن به دیگران را از وظایف قطعی و حتمی خود می دانستند و مخصوصاً ساکنین یک محل و یک کوچه، شبی را در هفته تعیین می کردند و نوبت می گذاشتند که هر شبی را در خانه یکسی جمع شوند و مشکلات زندگی یکدیگر را حل کنند. برخلاف عصر جدید که جادارد هر کسی به به دیگری بگوید: سرا به خیر تو امید نیست شرسران.

ساعت هایی را هم که مسلمانان پیش از عصر جدید به سیر و گشت و خواب و استراحت می پرداختند برای آسایش طلبی و خوش گذرانی نبود بلکه برای نگه داری از تندرستی و اعتدال روانی، این کارها را انجام می دادند تا نیرویی برای کار کردن ذخیره کنند. و خلاصه آن که همه این کارها در محدوده برنامه های معینی انجام داده می شد و انجام دادن هر یک از این کارها را وظیفه وجدانی و عقلی خودشان می شمردند و بنابراین هیچ وقت فراغتی برای آنها باقی نمی ماند. مسأله استثمار کارگران نیز اختصاص به کشورهای غربی داشت زیرا صنایع دستی که در ایران رایج بود مانند ریسندگی و پارچه بافی و افزار دستی سازی، کفاشی و نجاری و جز آن، نیازی به مزدور و کارگر نداشت و هر کسی خودش و نزدیکانش از عهده کار دستگاه خودشان برمی آمدند.

بنابراین اثر انقلاب صنعتی در غرب این بود که استثمار کارگری پایان یافت اما در برابر آن، مردم کشورهای شرقی را زیر بار استثمار کشیدند مثلاً صنایع دستی را از مردم ایسران گرفتند و محصولات صنعتی خودشان را در ایران و کشورهای شرقی دیگر رواج دادند و این کشورها را بازاری فروش اجناس تجملی و آرایشی خودگردانیدند و سرمایه های آنها را به یغما بردند. به هر حال امید است انتشار کتابشناسی فراغت، طلیعه ای باشد برای توجه هر چه بیشتر مسوولان و دست اندرکاران امور جوانان به منابع این زمینه و اهمیت ورزش دادن به اداسه تحقیقات علمی در عصر کنونی و یافتن آینه روشنی از دگرگونی های اندیشه ها و افکار و اعتقادات جوانان و دانشجویان و واکنش های روانی آنها نسبت به کارشان و سرانجام انگیختن وسایلی

۱- در حوزه های علمیه قدیم، روزهای پنجشنبه و ایام تعطیل تابستان را گاهی سه خواندن دروس فرعی که خارج از برنامه معمولی بود اختصاص می دادند مانند خواندن متون ادبی مشکل نظیر مقامات حریری و معلمات سبع و کلیاتی از علم تشریح و طب از کتاب قانون ابن سینا و یا تحریر اقلیدس در هندسه و یا کتب قدیم ریاضی دیگر و یا علم رصد و اندازه گیری مستمر ستارگان که پیش استادان فن می خواندند. این مطلب را استاد عبدالحسین مشکوة الدینی برای بنده نقل کرده اند.

چه عملی و چه نظری که جوانان متوجه لزوم و فایده آنها گردند و آرام آرام به راههای مفیدتر کشانده شوند. تردید نیست که تحقق این امر مستلزم همکاری همه جانبه دستگاههای دولتی و بخصوص رسانه‌های گروهی و مراکز آموزشی نظیر دانشگاه‌هاست به نحوی که این مراکز با ایجاد امکانات و تسهیلات آموزشی و تفریحی، فرصت بهره‌وری بیشتر را برای جوانان و دانشجویان فراهم نمایند و دانشجویان جوان نیز رسالت دانشجویی خویش را در بهره‌گیری هرچه بیشتر از این امکانات مورد توجه قرار دهند تا این همکاری متقابل بتواند مآلا در اعتلای سیهن و ترقی جامعه آینده ایران، نقشی بسزا داشته باشد و انشاءالله نتایج سودمند این نوع تلاش‌ها برای صرف درست‌تر و بارزتر اوقات فراغت جوانان بکارگرفته شود تا جامعه از خطر انواع فسادها، جنایت‌ها و هرز روی‌ها به دور ماند.

دی ماه ۶۸

